

Retaules en temps de guerra

(1702-1714)

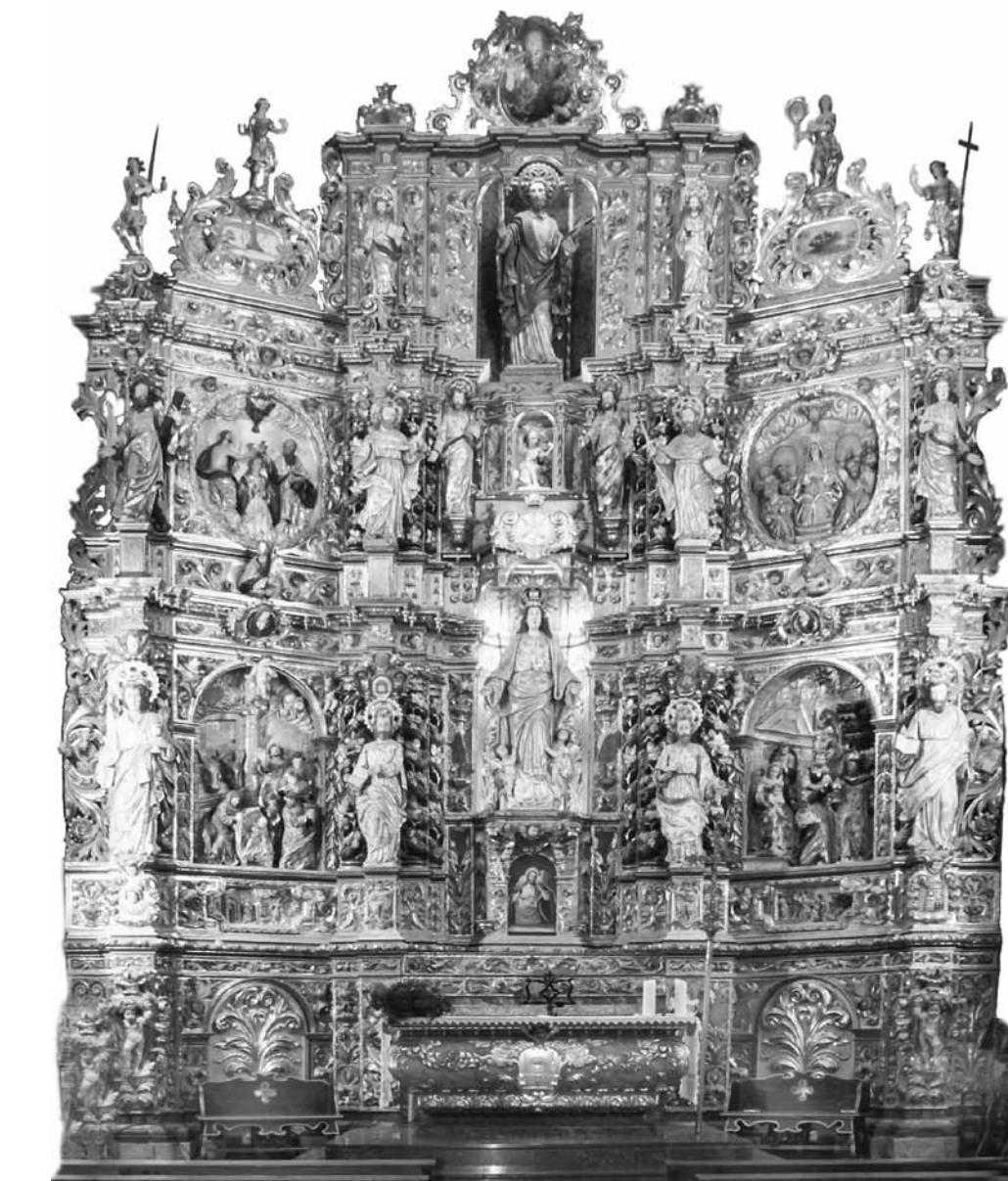
Aquest article no és un estudi dels retaules barrocs de casa nostra, sinó que, com direm més endavant, vol donar a conèixer els construïts durant la Guerra de Successió.

Per situar-nos fem una breu pinzellada d'aquest art, que se situa entre el Renaixement i el Neoclàssic, iniciat a Itàlia, a principis del segle XVII i que es va estendre ràpidament per tot Europa en temps de la Contrareforma iniciada amb el Concili de Trento (1545-1563), fins a la primera meitat del segle XVIII, anomenat ja rococó. La façana de l'església del *Gesú*, a Roma, concebuda per sant Ignasi de Loyola, el 1551, fou la primera manifestació barroca, segons els estudiosos d'aquesta època.

Deixem de banda l'arquitectura per dir que l'escultura barroca utilitza bàsicament la fusta com es feia en el Renaixement. Predomina el tema religiós amb retaules abarrotats d'imatges, amb cares demacrades, ferides obertes, signes de dolor i patiment, tot, per impressionar els fidels i proporcionar-los noves sensibilitats espirituals, centrades en la salvació mitjançant les devocions als sants i a la Mare de Déu.

A Catalunya no va pas passar de llarg aquest moviment, ans al contrari, ja des de mitjan segle XVII i gairebé tot el XVIII, les esglésies es van omplir de retaules, tants, com capelles hi havia. Cap remarcar, però, que les esglésies més humils es van acabar d'omplir durant el segle XIX, amb retaules neoclàssics d'escàs valor artístic.

El retaule-cambril més espectacular, conservat, i a prop nostre, és el del santuari del Miracle de Riner, obra de Carles Morató Bruguerols (1747-1758).

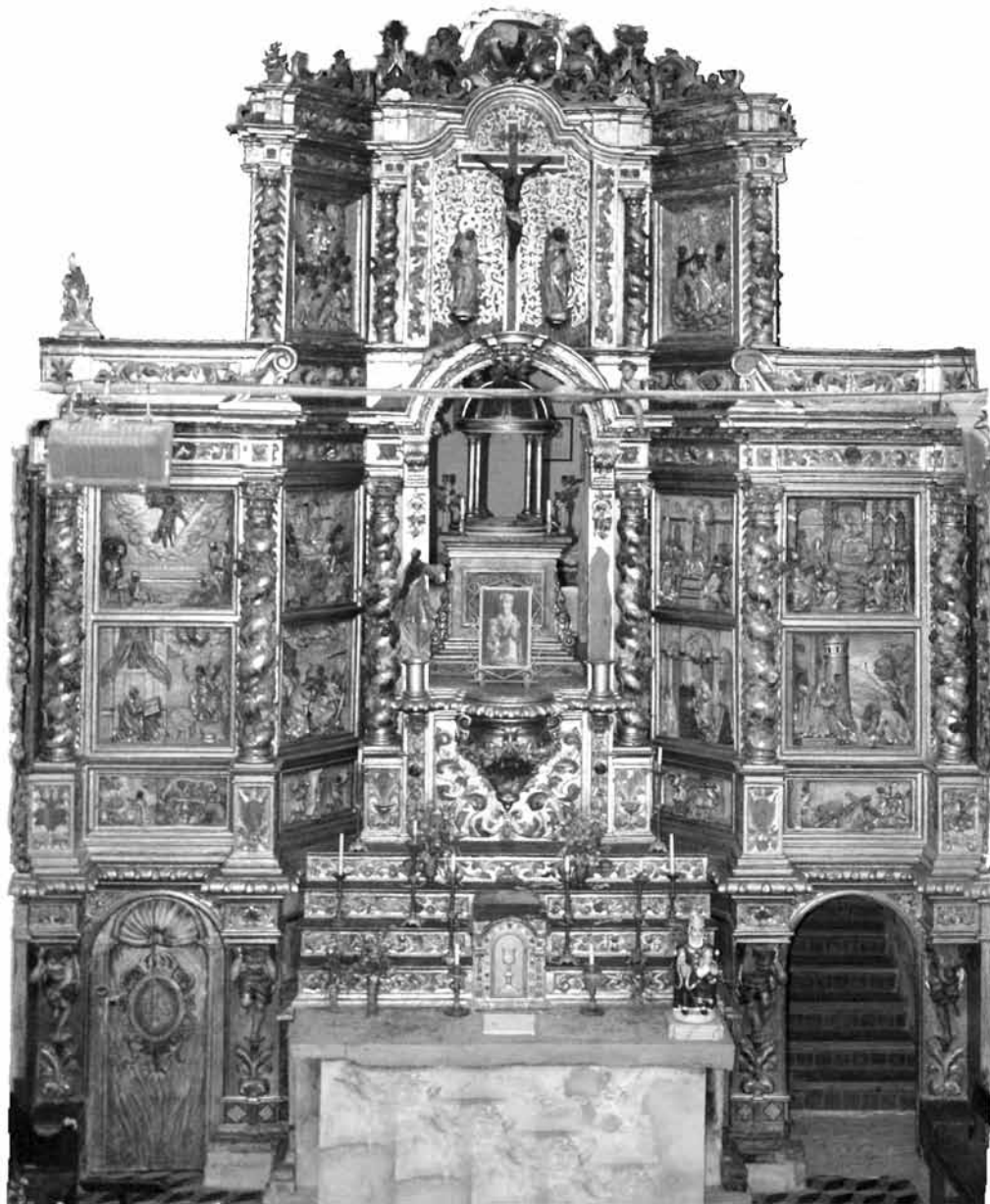
Com a tot Catalunya, al Berguedà, hem de lamentar la pèrdua de veritables obres d'art durant la revolució de 1936-39: retaules majors de Gresolet, de Bagà, de la Pobla de Lillet, d'Olvan, de la Portella, de Correà, els de la parroquial de Berga, els del convent de Sant Francesc i del santuari de Queralt, etc., per esmentar els més importants. Al costat d'aquests, una multitud de retau-

les de dimensions més reduïdes, però igualment valuosos van acabar a la foguera: Al Berguedà se'n comptabilitzen més de dos-cents. Només ens va quedar, encara que mutilat, el gran retaule de la parroquial de Casserres, i una vintena de més petits.

La tenacitat d'un poble

Catalunya, des de finals del segle XVII i durant tot el XVIII, malgrat,

Retaule de Ntra. Sra. dels Àngels de Casserres. El 1702 es formalitza el contracte amb l'artista Segimon Pujol perquè construeixi un retaule semblant al de Sant Vicenç de Prats de Lluçanès, en el termini de vuit anys, pel preu de 1050 lliures, sense comptar la fusta i la manutenció de l'escultor i els ajudants. El 1716 el van acabar de pagar. (Nota extreta del contracte) FOTO RAMON VILADÉS

Retaule de Santa Maria de Coaner. També és obra de Segimon Pujol, i acabat el 1716. No en sabem el preu, perquè, fins ara, no s'ha trobat el contracte. FOTO: RAMON VILADÉS

primer la guerra, i després la repressió borbònica amb el cadastre i l'exèrcit d'ocupació, experimenta un creixement demogràfic i econòmic important. Només cal resseguir el país, i arreu veureu en les llandes de les portes de les

esglésies i de les masies la data de les obres realitzades; totes són del mitjan segle XVII i sobretot del XVIII. Però aquesta no és l'única font d'informació. Gràcies als arxius conservats, hom s'assabenta d'aquestes obres a través de la gran quantitat de contractes d'obres, tan eclesiàstics com civils.

Amb tot, durant aquests anys de guerra, la vida no era fàcil. A més dels estudis històrics generals als qual podem accedir fàcilment, hem publicat en aquest mateix número de la revista el diari de Joan Fàbrega -un pagès de la Catalunya Central-, titulat *El llibre de les coses que han succeït a Catalunya* (1673-1731), veï de Cererols, del municipi de Súria, i editat per Albert Fàbrega.

Recomanem que llegiu aquest article i us adonareu del patiment d'una gent que, malgrat la guerra i les dificultats pròpies d'uns temps

agitats, no va aturar l'època de relativa prosperitat en la qual es trobava el país, i d'això en són mostra les reformes en esglésies i masies –com hem dit– i la construcció de nous retaules.

Els retaules

Dintre d'aquest context remarcuem el fet de la construcció de retaules dedicats als patrons de la parròquia respectiva, dels gremis, de les confraries, i sobretot els dedicats a la Mare de Déu. No hi havia església, per humil que fos, que no tingués un retaule dedicat a la Mare de Déu del Roser. Malgrat la desfeta de 1936 encara se'n conserven un bon nombre.

Des del Concili de Trento (1545-1563), la pietat, la devoció als sants i a la Mare de Déu, va experimentar una volada extraordinària. I una manera de demostrar la fe era omplir les esglésies de sants i retaules. Talment semblava que era l'única manera d'assegurar-se la salvació eterna. A vegades, a més de la fe, el que movia la gent era la competència amb la parròquia veïna. Moltes vegades es fa constar en els contractes amb l'escultor que el retaule ha de ser com el de la parròquia tal. És una actitud ben humana. Ningú no es volia quedar enrere.

S'ha de dir –perquè potser hi ha que creu el contrari– que aquests retaules no els pagava un mecenes ni cap senyor, sinó que se sufragaven amb les aportacions humils del poble fidel a través dels gremis i de les confraries.

En la llista que trobareu a continuació hi ha els retaules que porten la data, ja que en molts no la hi posaven. Tampoc no tenim dades de molts retaules perduts, la qual cosa vol dir que aquesta llista que donem podria ser molt més àmplia. No és un llistat exhaustiu, ni molt menys, ja que no s'ha fet cap investigació expressa a les comarques veïnes. Simplement donem a conèixer els que tenim a mà en aquests moments.

Passem, doncs, a enumerar els retaules que es varen construir a les nostres contrades entre 1702 i 1717.

RETAULES CONSERVATS

- 1703: Retaule de la Sagrada Família, de Marsenyac (Solsonès).
- 1702: Retaule de Ntra. Sra. dels Àngels de Casserres (Berguedà).
- 1710: Retaule de St. Domènec i St. Lluís, rei de França, de Masenyac (Solsonès).
- 1711: Retaule de St. Just i Pastor, de Sant Just d'Ardèvol (Solsonès).
- 1713: Retaule de Sant Llorenç, de Sant Llorenç de Morunys (Solsonès).
- 1714: Retaule de Sant Llop, de Malanyeu (Berguedà).
- 1716: Retaule de de la Mare de Déu, de Coaner (Bages).
- 1717: Retaule de Sant Martí, de Corrà (Berguedà)

RETAULES PERDUTS

- 1709: Retaule de Ntra. Sra. del Roser, de Montmajor (Berguedà).
- 1710: Retaule de sant Miquel de Marsenyac (Solsonès)
- 1717: Retaule del Santcrist, de Serrateix (Berguedà)

Ramon Viladés Llorens
historiador